

Proč žáci nemají rádi školu? Kognitivní psycholog vysvětluje principy myšlení a jejich využití ve třídě (druhé revidované vydání)

Patricie Šinkovičová

WILLINGHAM, Daniel T. *Proč žáci nemají rádi školu? Kognitivní psycholog vysvětluje principy myšlení a jejich využití ve třídě*. Přeložila: Jitka ŠIŠÁKOVÁ. Praha: Edukační laboratoř, 2023, 240 s. ISBN 978-80-908240-3-4.

DOI: 10.5507/epd.2024.003

Monografie Daniela Willinghama *Proč žáci nemají rádi školu?* se zaměřuje na problematiku učení žáků z hlediska kognitivní psychologie. Druhé revidované vydání shrnuje novější vědecká zjištění z oblasti kognitivní psychologie do deseti kapitol. Každá z kapitol seznamuje čtenáře s jednou konkrétní kognitivní zásadou, jejíž aplikace ve třídě zvyšuje efektivitu učení žáků. Text je tedy určen nejen odborné veřejnosti, ale i učitelům a tvůrcům vzdělávací politiky. Daniel Willingham totiž v této publikaci nabízí strukturovaný rámec, na kterém lze stavět při konstrukci kurikula i při plánování konkrétních výukových jednotek. Cílem publikace je nejenom vysvětlit, jak funguje mysl žáků, ale i ukázat, jak lze poznatky kognitivní psychologie přenést do praxe.

Názvy kapitol jsou tvořeny otázkami, které jsou formulovány z pozice učitele a vystihují aktuální problémy výuky ve školách. Každá kapitola začíná úvodem, ve kterém autor seznamuje čtenáře s touto otázkou podrobněji. Odpověď na otázku posléze autor shrnuje v tzv. kognitivní zásadu, kterou v hlavní části každé kapitoly podrobněji vysvětluje

a dokládá řadou současných vědeckých zjištění z oblasti kognitivní psychologie. Autor tyto poznatky čtenáři přibližuje nejenom přístupným a čtivým jazykem, ale i řadou příěrů a vlastních postřehů z praxe a na závěr je představuje ve výstižném shrnutí. Další část každé kapitoly pojímá autor zajímavým způsobem, a sice podkapitolou „Co to znamená pro výuku“. Tato část je právě to, co monografii Daniela Willingham odlišuje od řady jiných odborných, analyzujících publikací. Představuje totiž jasně formulovaná doporučení, jak vědecké poznatky včlenit do každodenní výukové praxe. Neméně užitečnou pro další rozvoj poznání každého čtenáře je doporučená četba v závěru každé kapitoly, kterou autor šikovně rozděluje na „méně odbornou“ a „odbornější“ literaturu. Jasně tím tedy dává čtenářům najevo, že zájem o příslušnou problematiku není podmíněn odborností v oblasti kognitivní lingvistiky, ale lze se seznámit i s publikacemi, které jsou přístupnější a srozumitelnější širší veřejnosti. Úplný závěr každé kapitoly tvoří několik „otázek k diskusi“ vybízející čtenáře k zamyšlení nad problémy z každodenní praxe, na které odborná literatura jednoznačnou odpověď nepřináší. Willingham tak čtenáře do řešené problematiky přímo vtahuje a činí z něj rovnocenného účastníka diskuse a aktivní prvek při hledání řešení problémových oblastí výuky.

V první až třetí kapitole se autor zabývá myšlením a pamětí a jejich vzájemným vztahem. Autor se zamýšlí nad rolí faktických poznatků v procesu přemýšlení a upozorňuje na to, že pokud chceme žáka ve škole učit myslet, musíme mu nejprve dát něco, o čem bude přemýšlet – tedy faktické znalosti. Zároveň upozorňuje na to, že ve snaze dobře vyučovat musí učitel důkladně promýšlet, kam žáky zadaný úkol při přemýšlení dovede, protože žáci si zapamatují právě to, o čem přemýšlejí. Proto je podle autora zásadní kvalitně cílovat hodiny. Správně formulovaný cíl totiž obvykle vystihuje podstatu výukového obsahu, ke kterému chceme žáky přivést.

Čtvrtou kapitolu autor soustředí na důležitost předchozích znalostí žáků při osvojování abstraktních pojmů a porozumění vztahů mezi jednotlivými částmi složitějších problémů. Kultivaci schopnosti vidět tuto hloubkovou strukturu problémů a zároveň upevňování znalostí v paměti a automatizaci psychických procesů napomáhá procvičování a trénink, jak autor deklaruje v kapitolách pět a šest.

V sedmé a osmé kapitole své monografie se Willingham věnuje rozdílům mezi žáky ve třídě. Vyvrací teorii o učebních stylech a nahrazuje ji tvrzením, že individuální odlišnosti mezi jednotlivými žáky spočívají v jejich kognitivních schopnostech. Podle autora však můžeme podpořit vzdělávání všech žáků, pokud posílíme růstové nastavení jejich myslí.

V deváté kapitole autor čtenáře seznamuje s údaji z výzkumu, který se zabýval vlivem technologií na kognitivní procesy. Vyvrací předpoklad, že nové technologie mění působení myšlení dnešních žáků a relativizuje závažnost dopadu technologií na vzdělávání.

Desátá kapitola byla do tohoto druhého vydání v rámci revize přidána. Zatímco fokus předchozích devíti kapitol byl upřen na žáka a jeho učení, desátá kapitola se věnuje učitelům a kultivaci jeho pedagogických dovedností, na které autor nahlíží stejně

jako na duševní práci žáků. Vyzývá tedy k tomu, aby učitel své pedagogické dovednosti procvičoval stejně tak jako je třeba procvičovat jakoukoliv jinou kognitivní schopnost a stejně jako v předchozích kapitolách k tomu příkládá několik praktických doporučení, jak lze ke zlepšování pedagogických schopností směřovat.

Titulů jako je monografie *Proč žáci nemají rádi školu?* není na současném knižním trhu příliš. Danieli Willinghamovi se dobře daří přemostit teorii kognitivní psychologie a aplikaci poznatků této vědecké disciplíny do prostředí školy, a proto si jeho dílo jistě zaslouží pozornost nejenom v akademickém prostředí, ale především v prostředí našich škol.

Kontakt:

Mgr. Patricie Šinkovičová
Katedra českého jazyka
Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy
Magdalény Rettigové 4, 110 00 Praha – Nové Město
e-mail: patricie.sinkovicova@pedf.cuni.cz

Mgr. Patricie Šinkovičová vystudovala učitelství českého jazyka a literatury, speciální pedagogiku a výtvarnou výchovu na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Ve studiu pokračuje v doktorském studijním programu Didaktika českého jazyka na Katedře českého jazyka Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Profesně se věnuje pojmotvornému osvojování u žáků druhého stupně základní školy. Zajímá se o syntax českého jazyka a didaktiku českého jazyka, kterou na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v současné chvíli i vyučuje.